

Odpowiedź na zapytanie poselskie

DPN-WWM.050.18.2024.MB

3535979.13981162.11406976

Warszawa, 13-01-2025

Dotyczy: Zapytania Posłów Czesława Hoca, Marka Gróbarczyka w sprawie karygodnego i nagłego zawieszenia Programu "Czyste Powietrze" bez żadnego okresu przejściowego, z naruszeniem wartości konstytucyjnych i regulaminu programu oraz ze szkodą dla żywotnych interesów beneficjentów, głównie o niskich dochodach, a także firm z branży remontowo-budowlanej i przedsiębiorstw zajmujących się zeroemisyjną gospodarką – nr K10ZAP2052.

Pan
Szymon Hołownia
Marszałek Sejmu RP

Szanowny Panie Marszałku,

decyzja Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (dalej „NFOŚiGW”) o tymczasowym wstrzymaniu przyjmowania nowych wniosków w Programie „Czyste Powietrze” związana jest z potrzebą wdrożenia kompleksowych zmian w Programie. Ich celem jest m.in. lepsza ochrona Polek i Polaków przed nieuczciwymi wykonawcami.

Decyzja o zawieszeniu Programu „Czyste Powietrze” została podjęta przez Zarząd NFOŚiGW uchwałą nr B/55/1/2024 z dnia 28.11.2024 r. na podstawie przepisów ustawy Prawo ochrony środowiska [1] oraz § 4 ust. 1 pkt 3) Porozumienia w sprawie realizacji programu Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027 w zakresie:

1. priorytetu I Wsparcie sektorów energetyka i środowisko z Funduszu Spójności,
2. priorytetu II Wsparcie sektorów energetyka i środowisko z EFRR,
3. priorytetu VIII Pomoc techniczna,

zawartego pomiędzy Ministrem Klimatu i Środowiska jako Instytucją Pośredniczącą, a Narodowym Funduszem Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej jako Instytucją Wdrażającą z dnia 04.07.2023 r. z późn. zm.

Zgodnie z powyższymi regulacjami Zarząd, jako organ NFOŚiGW, posiada kompetencje do gospodarowania środkami NFOŚiGW, z zastrzeżeniem uprawnień Rady Nadzorczej. Rolą Zarządu NFOŚiGW jest właściwe gospodarowanie powierzonymi środkami, co oznacza uprawnienie do decydowania o przyjęciu danego programu, a także o prowadzeniu naboru w ramach tego programu, biorąc pod uwagę konieczność racjonalnego i oszczędnego gospodarowania środkami publicznymi. Wytyczne zostały opisane w art. 44 ustawy o finansach publicznych [2], z uwzględnieniem aspektów finansowych, ekologicznych i społeczno-gospodarczych, związanych z danym Programem, a także kwestie wynikłe np. w związku z prowadzonymi kontrolami przedsięwzięć. Ogólne zasady wydatkowania środków publicznych, obligują NFOŚiGW do wydatkowania środków publicznych w sposób celowy i oszczędny, z zachowaniem zasad:

- a) uzyskiwania najlepszych efektów z danych nakładów,
- b) optymalnego doboru metod i środków służących osiągnięciu założonych celów.

Dodatkowo NFOŚiGW, jako instytucja, której MKiŚ powierzył wdrażanie Programu Priorytetowego „Czyste Powietrze”, w ramach jednego z priorytetów programu FEnIKS 2021-2027, został upoważniony do organizowania systemu wyboru grantobiorców (osób fizycznych, ubiegających się o środki), ustalonego przez Ministra Funduszy i Polityki Regionalnej (dalej: „MFIPR”). W ramach tego upoważnienia, mającego umocowanie w zawartym pomiędzy NFOŚiGW a MKiŚ porozumieniu z dnia 4 lipca 2023 r. z późn. zm., mieszczą się m.in. zadania w zakresie monitorowania przygotowania projektów i wyboru projektów do dofinansowania, w tym organizowanie systemu wyboru grantobiorców, ustalonego przez MFIPR.

Przerwa w przyjmowaniu wniosków była konieczna w związku z narastającą liczbą składanych wniosków, zwłaszcza w części Programu skierowanej do osób najbardziej ubogich energetycznie i starszych, gdzie pełnomocnictwo nad umową przyjmowały często podmioty działające na szkodę beneficjenta, przez co Program został narażony na niższą od planowanej skuteczność.

W związku z powyższymi informacjami, w szczególności dotyczącymi potencjalnych nieprawidłowości ze strony podmiotów, będących wykonawcami przedsięwzięć realizowanych w ramach Programu, NFOŚiGW w trybie pilnym przeprowadził kontrole w miejscu realizacji takich przedsięwzięć. Ustalenia z tych kontroli wskazują, że mogło dochodzić do nieprawidłowości takich jak m.in.: brak lub nieprawidłowości w dokumentacji przedsięwzięcia oraz w audytach energetycznych, zawyżanie kosztów, brak pełnej realizacji zakresu rzeczowego przedsięwzięcia, wynikającego z umowy o dofinansowanie. W wyniku tego, NFOŚiGW zdecydował o konieczności złożenia zawiadomienia do Prokuratury Okręgowej w Warszawie o możliwości popełnienia przestępstwa przez niektórych wykonawców/pełnomocników, którzy realizowali inwestycje na rzecz beneficjentów.

Z tego też względu, kontynuacja naboru wniosków wiązałaby się z coraz większym ryzykiem wyłudzeń pieniędzy publicznych przez nieuczciwych wykonawców, pełnomocników, ale również beneficjentów. Mogłoby to oznaczać również kolejne oszukane osoby, a obowiązkiem NFOŚiGW, jako instytucji publicznej jest m.in. ochrona (zarówno NFOŚiGW jako instytucji oraz beneficjentów) przed nieuczciwymi wykonawcami. Wobec powyższego reakcja NFOŚiGW musiała być stanowcza i wykonana w trybie minimalizującym ryzyko wzmoczenia oszustw generujących potencjalną możliwość niewłaściwego wydatkowania środków publicznych. Gdyby wstrzymanie naboru nowych wniosków zostało ogłoszone z wyprzedzeniem czasowym, mielibyśmy do czynienia ze wzmoczoną aktywnością firm, zwłaszcza tych nierzetelnych. Trzeba pamiętać, że ostatnie tygodnie przynosiły 5 - 6 tys. nowych wniosków w Programie. Zamysłem takiej formy ogłoszenia wstrzymania naboru wniosków było więc uniknięcie tego ryzyka.

Należy jednak podkreślić, że zawieszenie naboru dotyczy wyłącznie nowych wniosków o dofinansowanie. Obsługa złożonych już wniosków o dofinansowanie i o płatność jest realizowana – wypłacane są również dofinansowania.

Dla osób które złożyły wniosek w Programie do 28.11.2024 r., a jeszcze go nie rozliczyły, nic się nie zmienia - mogą realizować swoje przedsięwzięcie, zgodnie z dotychczasowymi warunkami Programu, przy czym wypłata dofinansowania przysługuje wyłącznie w przypadku zawarcia umowy o dofinansowanie. W Programie kwalifikują się koszty poniesione 6 miesięcy przed złożeniem wniosku o dofinansowanie oraz do 3 lat po tej dacie. W związku z tym, zgodnie z dotychczasowymi zasadami Programu, istnieje możliwość złożenia wniosku oraz udzielenia dofinansowania bez konieczności ponoszenia jakichkolwiek kosztów. Osoby, które chciały zapewnić sobie dofinansowanie z Programu na planowane inwestycje mogły zatem wystąpić o udzielenie dofinansowania przed ich

rozpoczęciem, co jest standardowym sposobem postępowania w przypadku programu Czyste Powietrze. Dla osób nie dysponujących wystarczającą ilością środków na realizację inwestycji w Programie przewidziano możliwość wypłaty dofinansowania w formie zaliczkowej czyli prefinansowanie.

Niemniej, dla osób, które są w trakcie inwestycji lub ją zakończyły a nie złożyły wniosku o dofinansowanie NFOŚiGW przygotowuje specjalne rozwiązanie, które uwzględni dłuższy okres kwalifikowalności kosztów. Po wznowieniu naboru okres kwalifikowalności kosztów będzie obowiązywał od 28.05.2024 r. (tj. 6 miesięcy przed datą zawieszenia naboru).

Należy również dodać, że 12.12.2024 r., ruszył dodatkowy nabór wniosków na termomodernizację domów na terenach województw dotkniętych powodzią (dolnośląskiego, lubuskiego, opolskiego i śląskiego). Więcej informacji pod linkiem: <https://czystepowietrze.gov.pl/wazne-komunikaty/czyste-powietrze-dla-powidzian-od-12-grudnia-mozna-skladac-wnioski-o-dotacje>.

W odniesieniu do kwestii „rekompensaty wymiernych strat firm z branży remontowo-budowlanej i przedsiębiorców zajmującymi się zeroemisyjną gospodarką” należy wyjaśnić, że Program „Czyste Powietrze” skierowany jest do właścicieli budynków jednorodzinnych. W swoich analizach NFOŚiGW skupia się więc przede wszystkim na wnioskodawcach i beneficjentach Programu, ich potrzebach i wsparciu dla uzyskania efektu ekologicznego, przy utrzymaniu bezpieczeństwa środków finansowych jakie na ten cel są kierowane. Jednocześnie warto podkreślić, że do dnia 28.11.2024 r. złożonych zostało w Programie ponad 1 mln wniosków o dofinansowanie. Oznacza to, że podmioty z branży budowlanej mają do zrealizowania usługi na poziomie ponad 55 % złożonych wniosków, dla których zaplanowane przedsięwzięcia nie zostały jeszcze zakończone. Jest to różnica pomiędzy złożonymi wnioskami i zakończonymi, rozliczonymi inwestycjami. Do wypłaty w ramach Programu pozostaje ok. 10 mld środków KPO i FEnIKS, które będą trafiały na rynek wykonawczy także w okresie, w którym nie są przyjmowane nowe wnioski o dofinansowanie.

Warto podkreślić, że środki publiczne z których udzielane są aktualnie dofinansowania w ramach Programu są pozyskiwane również z zewnętrznych źródeł, którymi są obecnie KPO i FEnIKS, a które to środki wymagają szczególnej uwagi przy ich wydatkowaniu i reagowania na ryzyka niedopełnienia zobowiązań, które nakładają na NFOŚiGW.

Aktualnie, NFOŚiGW prowadzi prace związane z reformą Programu „Czyste Powietrze”, po 6 latach od jego powstania. NFOŚiGW zaprosił do zgłaszania propozycji zmian w Programie „Czyste Powietrze” gminy, przedstawicieli branży instalatorskiej i budowlanej, przedstawicieli organizacji pozarządowych oraz wfośigw. Pierwsze z cyklu spotkań odbyło się 04.10.2024 r. w Ministerstwie Klimatu i Środowiska, kolejne 15, 18 i 22.10.2024 r.

W drugim etapie, NFOŚiGW przedstawił do szerokich konsultacji społecznych projekt nowej odsłony Programu Priorytetowego „Czyste Powietrze”. Uwagi można było zgłaszać od 9 do 27.12.2024 r. Do Programu przesłano niemal 4 tys. zgłoszeń w ramach konsultacji, które są analizowane. Dodatkowym etapem konsultacji były kolejne spotkania z gminami, branżą i organizacjami pozarządowymi przeprowadzone na dedykowanych spotkaniach w NFOŚiGW i online w ostatnich dniach grudnia 2024 r.

Uruchomienie nowej odsłony Programu planowane jest 31 marca 2025 roku. Szczegółowe rozwiązania w zakresie nowej odsłony Programu zostaną przygotowane po analizie zgłoszonych w ramach konsultacji uwag i postulatów.

Z wyrazami szacunku

Krzysztof Bolesta
Sekretarz Stanu
Ministerstwo Klimatu i Środowiska
/ – podpisany cyfrowo/

Podstawa prawna:

[1] art. 400k ust. 1 pkt 4 oraz art. 400c ust. 1 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo Ochrony Środowiska (Dz. U. z 2024 r., poz. 54 z późn. zm.)

[2] art. 44 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz. U. z 2024 r. poz. 1530, 1572, 1717, 1756, 1907)

Do wiadomości:

Departament Spraw Parlamentarnych, KPRM